

**Програма С. Ю. Утєвського,
кандидата на посаду директора
Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України**

Інститут зоології має славетну історію, великі досягнення та видатних науковців, які тут працювали і працюють. Проте для збереження та продовження успішного функціонування інституту як самостійної провідної наукової структури необхідне осмислення нових викликів і підготовка належних відповідей на них.

1. Глобальні проблеми

Стереотипи та хибні твердження з боку соціуму та певних державних структур:

- відмова зоології як науці у своїй самостійності: *„зоологія – наука минулого, вже все відкрито і відомо”*
- нав'язлива комерціалізація наукових досліджень: *„наука має сама на себе заробляти”*
- нав'язлива „оптимізація” науково-дослідницького сектору:
  - а) *„науково-дослідних організацій надто багато, більшість потрібно злити у великі центри для підвищення їх ефективності”*
  - б) *„наука має бути при університетах „як у всьому світі” (що не є правдою), тому інститути НАН України мають бути підпорядковані МОН України та приєднані до наявних університетів”*
- пропозиції „переселення інститутів на периферію”, зокрема виселення Інституту зоології з наявних приміщень

Виклики з боку сучасного світу

- необхідність розвитку нових підходів до дослідження та охорони біорізноманіття
- відтворення наукових кадрів

2. Наша мета: Інститут як центр висококласної систематики і біології тварин, що відповідає сучасним викликам.

Алгоритм спротиву негативним соціальним проєктам

- зоологія – самостійна сучасна наука, яка, використовуючи сучасні методики, не втрачає своїх засадничих принципів і самостійності: *це підтверджує зокрема мій власний науковий досвід.*
- нав'язлива комерціалізація наукових досліджень:
  - 1) фундаментальні зоологічні дослідження вартують державних дотацій, а „заробляти” можуть за рахунок державних грантів (що я можу аргументовано продемонструвати як член Наукового комітету Національної ради з питань розвитку науки і технологій)
  - 2) окремі напрямки досліджень можуть успішно виконувати комерційну функцію за умов добровільного залучення фахівців і створення належних експериментальних умов; наприклад, створена при кафедрі зоології лабораторія молекулярно-генетичних досліджень отримувала замовлення від бізнес-структур на визначення матеріалу: за умов створення подібної повноцінної лабораторії в Інституті зоології такі замовлення мали б набагато ширший спектр (навіть лише виходячи з потреб м. Києва)
- нав'язлива „оптимізація” і пропозиції злиття інститутів у великі центри: *наочним поясненням руйнівного впливу таких практик на розвиток окремої наукової галузі є приклад багатьох університетів, де зоологічні кафедри було втрачено; на протипагу цьому позитивним прикладом є наш досвід підтримки зоології в Харківському університеті і успішне впровадження сучасних підходів до організації зоологічних досліджень (включно з тим, про що йшлося вище і йтиметься нижче)*
- загроза підпорядкування інститутів НАН України освітній системі: *протипагою є аргументоване пояснення вад розвитку науки в сучасній освітній системі України (на основі розуміння цієї системи „зсередини”), переваг академічної системи розвитку науки (концепція „академія – справжній „університет” в його*

класичному розумінні”) на основі досвіду відстоювання засад наукової діяльності в Науковому комітеті Національної ради з питань розвитку науки і технологій та у Харківській міській раді.

- загроза виселення Інституту зоології з наявних приміщень: *запобіжником має бути пояснення владі м. Києва ваги успішної наукової інституції з багатолітньою історією та істотним національним надбанням (використовуючи власний досвід діяльності як депутата фракції „Самопоміч” у Харківській міській раді).*

3. Чому я пропоную себе на цю посаду?

Я – доктор біологічних наук, професор, маю особистий досвід роботи у більшості зоологічних напрямків: від класичної фауністики, систематики та морфології до молекулярної філогеографії та наукових основ природоохоронної діяльності. Маю публікації у провідних міжнародних виданнях, проте регулярно публікуюся у виданнях вітчизняних, намагаючись сприяти підняттю їх рейтингу та престижності.

Маю відповідний досвід:

- залучення фінансування та ефективного управління кадрами – керував 21 проектом і грантом (INTAS, DAAD, МОН, програми ООН, Антарктична програма України);
- організації навчального процесу англійською мовою (маю рівень B2, стажувався в Кембриджі та інших провідних університетах);
- планування розвитку матеріально-технічної бази – створив за власної ініціативи лабораторію молекулярної еволюції та філогенетики, оснащену сучасним обладнанням;
- координації міжнародного співробітництва (США, Канада, Німеччина, Франція, Словенія, Туреччина, Азербайджан, Марокко тощо, організовував міжнародні стажування, експедиції та конференції);
- взаємодії з керівними органами та органами влади – був депутатом Харківської міської ради, другий раз обраний до Наукового комітету

Національної ради з питань розвитку науки і технологій при Кабінеті міністрів України;

- керування колективом в екстремальних умовах (командир взводу в зоні АТО).

4. Отже, як вирішити наші проблеми?

Пропоную низку заходів з вдосконалення роботи інституту.

А) Використання всього інтелектуального потенціалу інституту

Нам потрібна ефективна кадрова політика і комунікація, стимулювання та заохочення найкращих співробітників.

Б) Сприяння поєднанню α -, β - і γ -стратегій у таксономії (збільшення акценту на різного роду еволюційних дослідженнях), застосування нових методологій дослідження біорізноманіття.

Розвиток еволюційних досліджень, зокрема: вивчення мікроеволюції (зокрема факторів еволюції, що сприяли видоутворенню – добору, дрейфу, міграцій, демографічних процесів). Дослідження «темного» (очікуваного, але незареєстрованого) біорізноманіття. Ефективне вирішення таких завдань, як виявлення видів, аналіз взаємодії та динаміки видів. Застосування методів ДНК-баркодингу, метабаркодингу (eDNA, iDNA), делімітації видів (використання критеріїв K/Θ, ABGD тощо) і філогеографії завдяки створенню та налагодженню роботи постійно діючої молекулярно-генетичної лабораторії для обслуговування усіх структурних підрозділів інституту за аналогом роботи такої лабораторії в Харківському університеті.

В) Підготовка кадрів: нові PhD і в перспективі магістерські програми.

Інститут має стати центром фундаментальної зоологічної освіти на зразок таких організацій, як Американський музей природничої історії та Смітсонівський інститут з огляду на брак такої освіти в університетах. При тому освітня діяльність співробітників не має бути професійним тягарем (як це є нині в університетах), а добровільною діяльністю для сприяння кадровому росту нової наукової генерації. Я готовий аргументовано відстоювати таку концепцію перед владними структурами та мас-медіа як людина зі значним досвідом освітньої діяльності.

Г) Активний пошук альтернативних джерел фінансування

- Співпраця з міською та обласною владою, отриманням фінансування на виконання її замовлень (створення локальних Червоних книг, контроль інвазивних і шкідливих видів).
- Співпраця з промисловістю (українською і закордонною), виконання приватних наукоємних замовлень (наприклад ДНК-баркодинг і сертифікація промислових та акваріумних видів – маю відповідний досвід взаємодії з приватними підприємствами).

Пропоную колективу інституту дану програму і сподіваюся на підтримку!

С. Ю. Утєвський